

WSPOMNIENIE

O PROFESORZE WITOLDZIE OKOŁO-KUŁAKU

Dnia 1 lutego 1975 r. Politechnika Śląska poniosła bolesną stratę. W dniu tym w godzinach rannych zmarł po długiej chorobie profesor dr inż. Witold Około-Kułak, kierownik Zespołu Termodynamiki i Przepływu Ciepła w Instytucie Techniki Ciepłej.

Urodził się w 1909 roku w Birsku, ufskiej guberni Rosji carskiej, gdzie ojciec Jego pełnił funkcję notariusza. Kiedy miał lat dziewięć Jego rodzina osiedliła się na krótko w Warszawie, by przez następne trzy lata przenosić się kolejno do Wilna, Bydgoszczy i Włocławka, w zależności od otrzymywanych przez Jego ojca posad. W 1921 roku rodzina osiadła na stałe w Radziejowie Kujawskim. Tutaj też dwunastoletni wówczas Witold rozpoczął właściwą edukację. Na podstawie złożonego egzaminu przyjęty został do trzeciej klasy Gimnazjum Ziemi Kujawskiej we Włocławku. Wybrał kierunek matematyczno-przyrodniczy. W sześć lat później złożył egzaminy końcowe i otrzymał świadectwo dojrzałości uprawniające do rozpoczęcia studiów wyższych. Rozpoczął je tego samego roku na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej. Tutaj był zdany na

własne siły, rodzice łożąc na wykształcenie trójki starszego rodzeństwa nie byli w stanie Mu pomóc. Początkowo utrzymywał się z korepetycji, później był zmuszony rozpocząć stałą pracę zarobkową. Przyjął posadę elektryka przy montażu i konserwacji urządzeń elektrycznych w kopalni Gieschego w Janowie, szybko jednak utracił ją w wyniku kryzysu gospodarczego. Po powrocie do Lwowa wstąpił do Szkoły Podchorążych. Ukończył ją w przepisowym terminie, tym samym wywiązując się z obowiązku służby wojskowej. Natychmiast podjął przerwane studia przyjmując jednocześnie aż dwie

posady: kreślarza w biurze instalacji elektrycznych i nocnego stróża. Nauka na oddziale elektrotechnicznym przynosiła dobre rezultaty i w 1938 roku, po złożeniu absolutorium, wyjechał na praktykę dyplomową do Paryża. Praktyka ta, odbyta w zakładach konstrukcyjnych metra, dała Mu wiele korzyści w sensie wzbogacenia wiedzy technicznej i praktycznej. Egzamin dyplomowy zdał na kilka godzin przed wybuchem II wojny światowej, 31 sierpnia 1939 roku i otrzymał stopień inżyniera - odpowiednik obecnego stopnia magistra.

Po ukończeniu studiów podjął pracę jako asystent w Katedrze Pomiarów Maszyn Ciepłych Politechniki Lwowskiej. W czasie okupacji, ze względu na posiadanie wyższego wykształcenia technicznego, został przeznaczony do wywiezienia na teren Rzeszy Niemieckiej w ramach jednej z licznych hitlerowskich akcji drenażowych. Szczęśliwie udało Mu się zbiec z obozu przed wyruszeniem transportu. W wyniku tych wydarzeń zmuszony był ukrywać się do chwili wyzwolenia. Po wyzwoleniu pełnił funkcję asystenta, a później p.o. docenta w Katedrze Termodynamiki i Techniki Ciepłej Politechniki Lwowskiej, a następnie adiunkta w Katedrze Turbin Parowych Politechniki Gdańskiej. W 1946 roku przeniósł się na stałe do Gliwic, gdzie podjął pracę na Politechnice Śląskiej jako adiunkt w Katedrze Teorii Maszyn Ciepłych. Jednocześnie był angażowany jako kontraktowy asystent Politechniki Wrocławskiej w latach 1947-1950, a w latach 1950-1955 jako kontraktowy zastępca profesora Politechniki Gdańskiej.

Za pracę pt. "Trójczynniki wymienniki ciepła" Rada Wydziału Mechanicznego Politechniki Śląskiej nadała Mu w roku 1950 stopień naukowy doktora nauk technicznych. Był to pierwszy doktorat z dziedziny teorii maszyn ciepłych w historii Politechniki Śląskiej. W 1954 roku decyzją Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej został przyznany Witoldowi Około-Kużakowi tytuł naukowy docenta, a na stanowisko profesora nadzwyczajnego Politechniki Śląskiej powołany został uchwałą Rady Państwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 27 kwietnia 1962 roku.

Jak widać cały niemal okres pracy naukowo-dydaktycznej Profesora Około-Kużaka przypada na lata przepracowane na Politechnice Śląskiej, chociaż równocześnie w trudnych latach powojennych, w okresie braku kadry naukowej, prowadził zajęcia na Politechnice Gdańskiej i Wrocławskiej. Z pobytem w Gliwicach związane są największe osiągnięcia naukowe Profesora. Był On znanym i cenionym specjalistą w dziedzinie przepływu ciepła. Teoria trójczynnikiowych wymienników ciepła przedstawiona w jego rozprawie doktorskiej zyskała duże uznanie i stała się zaczątkiem dalszych prac naukowych. Także następne Jego prace dotyczące przepływu ciepła wniosły wiele do tej dziedziny nauki, uściśliły metody obliczeniowe i pozwoliły na rozwiązanie istotnych problemów technicznych. Należą do nich prace związane z teorią podobieństwa procesów ciepłych, prace poświęcone analizie wymiarowej oraz określaniu i doborowi kryteriów podobieństwa. W pracach tych zostały wszechstronnie i krytycznie przeanalizowane metody robocze określania

liczb kryterialnych, niezbędnych dla prawidłowego zaplanowania i przeprowadzenia doświadczeń z dziedziny przepływu ciepła i innych działów mechaniki. Profesor był także uznawanym specjalistą w dziedzinie radiacyjnej wymiany ciepła - w serii artykułów dotyczących wymiany ciepła i bilansu energetycznego w układach zamkniętych i otwartych podał poprawne metody obliczeniowe dla tych układów. Uprzednio stosowane wzory przybliżone prowadziły niejednokrotnie do rażących błędów.

Powszechnie traktuje się naukę o przepływie ciepła jako fragment energetyki cieplnej i inżynierii chemicznej. Problemy wymiany ciepła występują jednak w licznych dziedzinach techniki, gdzie bywają często rozwiązywane empirycznie, w sposób niedokładny. Zastosowanie metod używanych w nauce o przepływie ciepła ma w takich przypadkach częstokroć kapitalne znaczenie. Doceniając ważność tego zagadnienia, Profesor zajął się przepływem ciepła w elektrolizerach aluminium. Jego prace na ten temat wzbudziły zainteresowanie w Austrii i RFN.

Profesor zajmował się również praktycznym zastosowaniem osiągnięć termodynamiki, czego świadectwem są Jego prace poświęcone regeneracji ciepła w siłowniach parowych i wynikającej stąd oszczędności paliwa oraz prace dotyczące problemów cieplnych w procesie odsalania wód kopalnianych.

W sumie Prof. Około-Kużak jest autorem 28 oryginalnych prac naukowych oraz 4 artykułów popularyzujących naukę o przepływie ciepła. Uczestniczył także w opracowywaniu haseł Encyklopedii Techniki. Jego badania nad przepływem energii promienistej zainicjowały szereg prac badawczych, wśród nich i rozpraw doktorskich młodych pracowników naukowych. Był promotorem trzech takich prac, opiekunem jednej pracy habilitacyjnej, recenzentem ponad 25 rozpraw doktorskich i habilitacyjnych. W recenzjach wykazywał głęboką wiedzę i krytycyzm naukowy, połączone z dużą życzliwością dla autorów.

Termodynamika i przepływ ciepła były nie tylko przedmiotem badań naukowych, ale także tematem zajęć dydaktycznych prowadzonych przez Profesora. Znany był jako dobry pedagog, Jego prowadzone na wysokim poziomie wykłady cechowała wzorowa jakość ujęcia zagadnień. W czasie, gdy wykładał na Politechnice Gdańskiej, uznano Go za jednego z najlepszych wykładowców tej Uczelni, w Gliwicach Jego wykłady były bardzo lubiane przez studentów. Trudne zagadnienia potrafił przedstawić w jasny, zrozumiały sposób, rezygnując nieraz z suchego języka wzorów na rzecz obrazowego przedstawienia istoty fizycznej zjawisk.

W uznaniu osiągnięć naukowych i dydaktycznych Profesor Około-Kużak został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem 10-lecia Polski Ludowej, Złotą Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego, Złotą Odznaką Pamiątkową XV-lecia Politechniki Śląskiej, otrzymał indywidualną nagrodę II stopnia Ministra Szkolnictwa Wyższego.

W osobie Profesora odszedł zasłużony pracownik nauki, znakomity pedagog, człowiek wyjątkowej skromności, uczciwości i życzliwości dla innych. Mimo głębokiej wiedzy nigdy nie zabiegał o zaszczyty naukowe. W swoim postępowaniu kierował się zawsze dążeniem do prawdy i sprawiedliwości, co łączyło się z Jego niezwykle prawym charakterem.

Taki obraz pozostawił po sobie w społeczności akademickiej, która żegna Go z głębokim żalem.

Jan Składzień